

УДК 33:631.1

doi: 10.15330/apred.1.17.95-105

Левандівський О.Т.¹, Юрчило І.Й.²

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

¹ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76018, Україна,
тел.: 0342752351,
e-mail: omelyant@ukr.net,
ORCID: 0000-0002-5819-8377

²ВСП «Надвірнянський фаховий коледж»
Національного транспортного університету,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра економіки,
вул. Соборна 177, м. Надвірна,
78400, Україна,
тел.: 0638538736,
e-mail: innayosupivna@gmail.com

Анотація. У статті проведено аналіз сучасного стану, тенденцій розвитку та особливості фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. Доведено, що для аграрного сектора України характерна постійна динаміка, що призводить до зміни трендів фінансового забезпечення сільськогосподарської діяльності. Розглянуто фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств через програми банківського кредитування.

Виявлено основні проблеми, з якими стикаються учасники ринку фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. Досліджено проблеми кредитування та ризику у фінансовому та аграрному секторах економіки. Використано статистичні дані 2014 – 2020 років. При аналізі динаміки обсягів кредитування сільськогосподарських товаровиробників встановлено, що частка довготермінових кредитів становить лише 5%.

На основі аналізу відсоткової ставки за кредитними ресурсами і рентабельності сільськогосподарських підприємств встановлено, що коли рівень рентабельності вищий, ніж середньорічні відсоткові ставки за кредитами, то є доцільним реінвестувати прибуток сільськогосподарським товаровиробникам у власну діяльність, що позитивно вплине на подальший розвиток їх діяльності.

Досліджено, що не зважаючи на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, їх рівень залишається низьким порівняно з іншими країнами світу.

Встановлено взаємодію фінансових інституцій та аграрного сектора через механізм державної підтримки. Сформульована методика взаємовідносин дає можливість розробити комплекс заходів активної співпраці фінансового та аграрного секторів економіки.

До таких заходів можна віднести діагностику фінансового стану сільськогосподарських підприємств, що зменшить ризиковість неповернення коштів. Також розширення фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників з залученням програм їх державної підтримки може проводитись за рахунок: зниження відсоткових ставок за кредитами; збільшення державних асигнувань на здешевлення кредитів; збільшення обсягів кредитування для малих та середніх сільськогосподарських підприємств тощо.

Всі ці дії дадуть можливість стимулювати розвиток сільськогосподарських товаровиробників та створить сприятливий клімат для інвестування коштів у аграрний сектор економіки.

Ключові слова: Фінансове забезпечення, сільське господарство, сільськогосподарські товаровиробники, державна підтримка, банківське кредитування.

Levandivskyi O.T.¹, Yurchilo I.Y.²

FINANCIAL SUPPORT OF AGRICULTURAL PRODUCERS

¹Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ministry of Education and Science of Ukraine,
Department of finance,
Shevchenko str., 57, Ivano-Frankivsk,
76018, Ukraine,
tel.: 0342752391,
e-mail: omelyant@ukr.net,
ORCID: 0000-0002-5819-8377

²Teacher of Management of
Separated Structural Unit
«Nadvirna professional college
of National Transport University»
Ministry of Education and Science of Ukraine
Department of Economics,
Soborna str. 177, Nadvirna, Ivano-Frankivsk region,
78400, Ukraine,
tel.: 0638538736,
e-mail: innayosupivna@gmail.com

Abstract. The article analyzes the current state, development trends and features of financial security of agricultural producers. It is proved that the agricultural sector of Ukraine is characterized by constant dynamics, which leads to a change in trends in the financial support of agricultural activities. The financial support of agricultural enterprises through bank lending programs is considered.

The main problems faced by the participants of the market of financial support of agricultural producers are revealed. The problems of crediting and risks in the financial and agricultural sectors of the economy are studied. Statistical data of 2014 - 2020 were used. When analyzing the dynamics of lending to agricultural producers, it was found that the share of long-term loans is only 5%.

Based on the analysis of interest rates on credit resources and profitability of agricultural enterprises, it is established that when the level of profitability is higher than the average annual interest rates on loans, it is advisable to reinvest profits of agricultural producers in their own activities, which will positively affect their further development.

It is studied that despite the state support of agricultural producers, their level remains low compared to other countries.

The interaction of financial institutions and the agricultural sector through the mechanism of state support has been established. The formulated methodology of relations makes it possible to develop a set of measures for active cooperation between the financial and agricultural sectors of the economy.

Such measures include diagnosing the financial condition of agricultural enterprises, which will reduce the risk of non-refund. Also, the expansion of financial support for agricultural producers with the involvement of programs of their state support can be carried out by: lowering interest rates on loans; increase in government allocations for cheaper loans; increase in lending to small and medium-sized agricultural enterprises, etc.

All these actions will provide an opportunity to stimulate the development of agricultural producers and create a favorable climate for investing in the agricultural sector of the economy.

Key words: Financial provision, agriculture, agricultural producers, state support, bank crediting.

Вступ. Реформи аграрної політики та фінансово мотивоване скорочення субсидій призводять до структурних змін у сільському господарстві країни. Це дає багатьом аграріям можливість робити рішучі кроки у напрямку нарощування своєї діяльності. Одночасно цінові ризики зростають в результаті зменшення інтервенцій на сільськогосподарських ринках. Глобальна лібералізація дедалі більше згладжує раніше порівняно надійні ринкові відносини. Крім того, зростає залежність від невеликої кількості постачальників та покупців, які також проходять через посилений процес конкуренції та концентрації. В такій ситуації сільськогосподарські товаровиробники, а також фінансово-кредитні інституції, змушені використовувати новітні фінансові інструменти.

Враховуючи дану ситуацію, окремі сільськогосподарські товаровиробники та фінансово-кредитні інституції вже давно роблять необхідні коригування у своїй діяльності. Вони спрямовують капітал у найбільш вигідну галузь чи філії. У той же час тенденції до спеціалізації, що виникають внаслідок структурних змін, збільшують ризики ліквідності. Врешті-решт, інвестиції, орієнтовані на зростання часто призводять до збільшення частки зовнішнього капіталу в компанії.

Оскільки аграрний сектор залишається ризиковим, більшість банків неохоче його кредитують. Чим більший попит на кредити, тим обережніше поведуть себе банки. Вони готові надавати кредити тільки клієнтам з позитивною кредитною історією та відмовляють сільськогосподарським підприємствам, які були створені недавно, тим самим гальмуючи їх розвиток [1].

Таким чином, в сучасних умовах є актуальним вивчення стану фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників.

Постановка завдання. Досягнення поставленої мети зумовило вирішення таких завдань: оцінити сучасний стан фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, виявити особливості забезпечення аграріїв фінансовими ресурсами та на їх основі запропонувати основні напрямки удосконалення інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки України.

Основними методами даного дослідження є системний метод, діалектичний метод, методи аналізу та синтезу, метод порівняння, економіко-статистичні методи, табличний та графічний методи, метод узагальнення.

Результати. Розвинута аграрна галузь нашої країни – це, перш за все, гарантована власна продовольча безпека. Сільське господарство, з точки зору майбутніх фінансових потоків, є найперспективнішим як для внутрішнього ринку, так і для світової торгівлі.

Частка сільського господарства у структурі ВВП України становить 12%. Цей показник постійно зростає, що свідчить про його значущість для держави. За 2018 рік саме агровиробники забезпечили 40% валютних надходжень. Тобто майже кожен другий долар в Україні – це заробіток аграрного сектора економіки України [2]. У 2020 – 2022 роках частка сільського господарства у структурі ВВП України за даними експертів становитиме 12-13 відсотка [3].

Станом на кінець 2018 року в Україні функціонувало 45,6 тис. сільськогосподарських підприємств. В 2018 році порівняно з 2017 роком, кількість великих аграрних підприємств зменшилася в 5 разів, а порівняно з 2015 роком – майже вдесятеро. Середній розмір площі великих агрохолдингів у 2018 році порівняно з 2017 роком зріс в 5,2 рази, середніх сільськогосподарських підприємств – зріс в 2,43 рази, тоді як малих сільськогосподарських підприємств знизився в 2,5 рази [4]. На 01 листопада 2020 року кількість сільськогосподарських підприємств становило – 50347 [5].

Оскільки сільське господарство є галуззю з уповільненим оборотом капіталу (прибуток від господарської діяльності залежить від сезонності, а фінансування для ефективного господарювання необхідне протягом усього року), то стає очевидним, що нормальне стабільне його функціонування практично неможливе без залучення зовнішніх джерел фінансування.

Саме тому банківське кредитування стає одним із головних джерел фінансового забезпечення при нестачі вільних власних оборотних коштів.

За даними Національного банку України в нашій державі банки формують понад три чверті всього ринку кредитування приватного сектора. Станом на кінець 2020 року ліцензію Національного банку України мали 73 банківських установ, 33 банки – з іноземним капіталом [6].

Для аграрного ринку України характерна постійна динаміка, що призводить до зміни трендів кредитування агробізнесу. Саме тому в останні роки банки розробляють нові види фінансування аграрного сектора, які направлені на мінімізацію ризиків та створенню оптимальних умов для співпраці.

До основних ризиків банків, які фінансують агросектор, відносяться, перш за все, труднощі в прогнозуванні сільськогосподарськими підприємствами своїх грошових потоків. Корективи в їхню діяльність вносять непередбачувані погодні умови, зміна ситуації на ринках збуту, проблеми логістики тощо.

Дані статистики свідчать, що не зважаючи на ризики банки хочуть і кредитують агробізнес. Комерційні банки зараз надають кредити для аграріїв у межах програм кредитування. Основними з них є: кредитування для поповнення обігових коштів (на придбання добрив та худоби, ремонт техніки та на заробітну плату працівникам); кредити на купівлю сільськогосподарської техніки; кредити під інвестиційні проекти (для будівництва основних фондів, таких, як елеватори, складські приміщення тощо та на закупівлю обладнання для них). Процентні ставки банку найчастіше залежать від умов конкретної угоди (виду кредиту, його терміну, валюти, в якій видається кредит, а також від фінансового стану самого позичальника).

Сьогодні в банках можна знайти до десяти кредитних програм для аграріїв, де ставки за останній рік просіли на 2,5-4,5 в. п. – до 12-19% річних. Причина зниження ставок для всіх видів бізнесу полягає не в сезонності або специфіці галузі. Головним чином це пов'язано з макро- і мікроекономічними показниками: обліковою ставкою НБУ, інфляцією, попитом і пропозиціями на кредитному ринку, вартістю залучених ресурсів. Мінімальна облікова ставка НБУ – 6% [7].

Ключові вітчизняні банки розуміють перспективність саме аграрного кредитування. Тому в них уже є спеціальні програми кредитування агробізнесу, а кредити аграрному сектору в загальному кредитному портфелі цих банків займають 30 – 50%. Наприклад, ОТП Банк пропонує чотири види кредитних програм для агробізнесу, які фінансують не лише сільгоспвиробників, а й трейдерів, постачальників насіння, добрив, засобів захисту рослин, техніки, пального (кредитний ліміт від 25 тис. грн до 30 млн. грн. із ставкою 9,5 – 17%). «ПУБМ» пропонує три партнерські програми кредитування агробізнесу, які працюють переважно з аграріями, що обробляють від 500 га (кредитний ліміт до 35 млн грн із ставкою 19%). «Райффайзен Банк Аваль» має чотири види аграрних кредитних програми, які фінансують переважно фермерів, які обробляють від 100 до 50 000 та більше га, а також тих, хто займається тваринництвом і птахівництвом (кредитний ліміт від 50 тис. грн до 10 млн грн із ставкою 16%). «Приватбанк» надає кредити на весь спектр аграрної діяльності, в тому числі на придбання техніки та матеріалів для проведення посівної (кредитний ліміт від 500 тис. грн до 20 млн грн із ставкою 19% річних). Спеціальні кредитні програми для

агровиробників також відкриті у банках «Кредит Дніпро», «Правекс Банк», «Кредобанк», «Креді Агріколь Банк» та інших [6].

Якщо проаналізувати динаміку обсягів наданих банківських кредитів нефінансовим корпораціям, то за період з 2014 до 2018 року простежується тенденція збільшення обсягів кредитування. Але в 2019 – 2020 роках має місце незначне зниження обсягів наданих кредитів, яке пов'язане з політичною ситуацією в країні (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка обсягів банківських кредитів, наданих нефінансовим корпораціям [6]

Fig. 1. Dynamics of bank loans to non-financial corporations [6]

За даними НБУ залишки кредитів на рахунках банків станом на кінець квітня 2021 року склали 733,23 млрд грн, із яких 58,33% – кредити надані у національній валюті, а 41,67% - в іноземній валюті. При цьому із них тільки 65,03 млрд грн (8,9%) – кредити, надані підприємствам сільського, лісового та рибного господарства (таблиця 1).

Серед наданих банківських кредитів в іноземній валюті аграрному сектору переважають короткотермінові кредити, а частка довготермінових кредитів становить лише 10%. Це, насамперед, пов'язано з політичною нестабільністю, негативними інфляційними очікуваннями та низьким рівнем довіри населення до комерційних банків.

Таблиця 1

Кредити нефінансовим організаціям, за видами економічної діяльності і строками погашення (залишки коштів на кінець квітня 2021 року) [6]

Table 1

Loans to non-financial institutions, by type of economic activity and maturity (balances at the end of April 2021) [6]

млн грн

Види економічної діяльності	Усього	У тому числі		У тому числі за термінами погашення в іноземній валюті		
		У національній валюті	В іноземній валюті	До 1 року	Від 1 до 5 років	Понад 5 років
Усього	733 228	427 739	305 489	94 054	130 176	81 260
Сільське, лісове та рибне господарство	65032	48 503	16 529	7 083	7 826	1 619

Поряд із динамікою обсягів кредитування аграрного сектора доцільним буде розглянути тенденції змін рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств та відсоткових ставок за кредитами (рис.2).

Рис. 2. Динаміка вартості банківських фінансових інструментів та рентабельності сільськогосподарських підприємств у 2014–2020 роках [6, 8, 9, 10]

Fig. 2. Dynamics of the value of banking financial instruments and profitability of agricultural enterprises in 2014–2020 [6, 8, 9, 10]

У досліджуваній період, починаючи з 2015 року, рівень рентабельності агропідприємств був вищий, ніж середньорічні ставки за банківськими кредитами. Тобто, сільськогосподарські підприємств можуть реінвестувати прибуток у власну діяльність, що позитивно впливає на подальший стан розвитку їх господарської діяльності.

Реінвестуванню прибутку у власну діяльність також сприяють державні програми пільгового кредитування аграрного сектора України.

Починаючи з 2003 року, в Україні діє система пільгового кредитування аграрного сектора. Його суть полягає в тому, що кредити надаються не агровиробникам, а банкам (за рахунок державного бюджету частково погашаються кредитні ставки).

Державна фінансова підтримка суб'єктів господарювання АПК здійснюється за державною програмою 280130 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів». Здешевлення кредитів проводиться через кредитні субсидії (субсидування частини відсотків за використання кредитів, наданих банками) та через часткову компенсацію лізингових платежів за придбання сільськогосподарської техніки та обладнання [3].

Динаміка залучення пільгових кредитів суб'єктами господарювання АПК за 2015–2020 роки показує тенденцію користування державною програмою підтримки, (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка залучення пільгових кредитів суб'єктами господарювання АПК України [11, 12, 13]

Fig. 3. Dynamics of attracting soft loans by business entities of the agro-industrial complex of Ukraine [11, 12, 13]

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України у 2018 році програмою здешевлення кредитів скористалося 719 підприємств (з них 546 підприємств залучили короткотермінові кредити, а 265 – середньотермінові), які дозволили здешевити кредити загальним обсягом на 9,168 млрд грн (близько 8 млрд. грн. короткотермінових кредитів та понад 1,1 млрд. грн. середньотермінових) [3]. Загальний обсяг кредитів, залучений суб'єктами АПК станом на листопад 2020 року склав 74,0 млрд грн, з них пільгових (підлягають компенсації) – 17,6 млрд грн [14].

Не зважаючи на щорічну (з 2015 року) тенденцію збільшення кількості залучених до програми суб'єктів господарювання АПК, питома вага пільгових кредитів від загального обсягу кредитів поступово скорочувалася. У 2005 році вона складала 75% від загального обсягу, 2008 р. – 54%, у 2011 р. – 28%, а за період з 2012 до 2018 року скоротилася від 10% до 2,5% загального обсягу залучених кредитів. Проектом бюджету на 2020 рік на державну програму підтримки шляхом здешевлення кредитів (до 5% вартості кредитів) виділено 1,2 млрд. грн. [3].

При цьому, за результатами опитування FAO, лише 20,3% сільськогосподарських підприємств (малих і середніх) подали заявку на державні програми підтримки, які діяли в період з 2000 до 2017 року, а 25,9% – взагалі не чули про будь-які програми державної підтримки, тоді як 59% були в цілому обізнані про дане питання. Тільки 15,1% опитаних добре знали про державні програми і зацікавилися ними [4]

Варто відзначити, що рівень державної підтримки сільського господарства в інших країнах світу в рази більший, ніж в Україні. Як показують дані рисунку 4, найвищий рівень державної фінансової підтримки сільського господарства (із розрахунку на 1 га ріллі) в країнах ЄС (931,7 дол. США) та Туреччині (839,2 дол. США). У США цей показник становить 492,4 дол. США, а у Канаді – 121,8 дол. США [4].

Зважаючи на те, що важливим чинником, який впливає на вибір об'єкта, якому будуть надаватися кредити, є надання вичерпної інформації про результати діяльності підприємств та перспективи розвитку [15], стає необхідним створення дієвої системи

інституцій, які б мали можливість працювати на забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських підприємств [16].

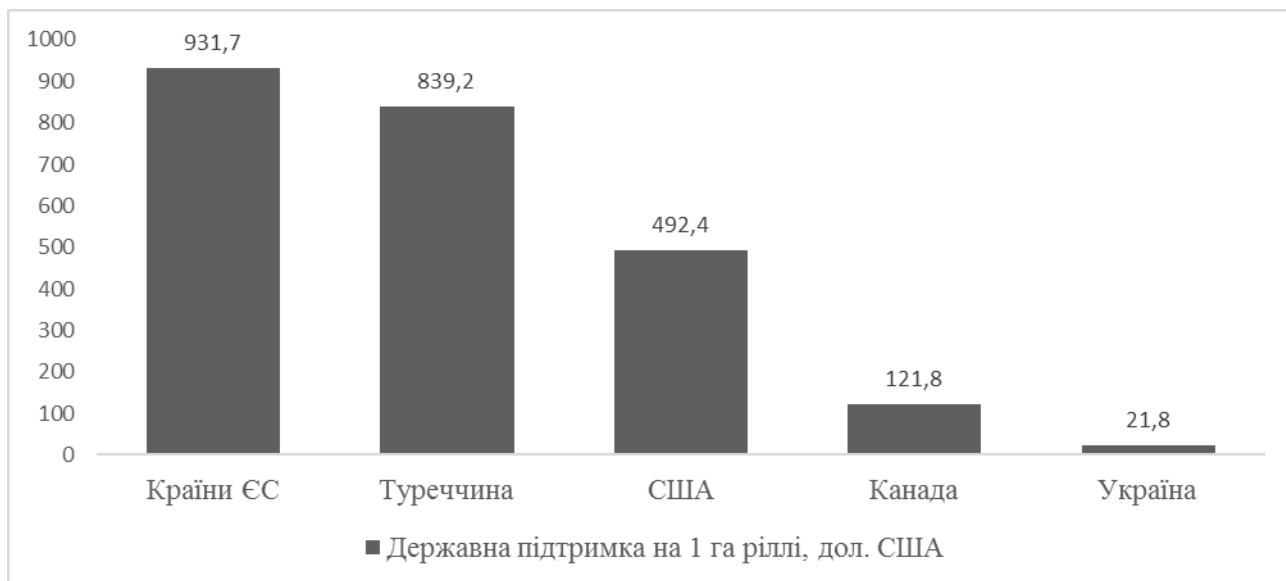

Рис. 4. Державна підтримка сільського господарства в окремих країнах світу [4]

Fig. 4. State support of agriculture in some countries [4]

Фінансову підтримку сільськогосподарських підприємств можна подати у вигляді бюджетного фінансування, пільгового оподаткування, кредитного забезпечення, підтримки розвитку страхування сільськогосподарської продукції та інвестиційного забезпечення, що дає агропромислому сектору додаткові конкурентні переваги (рис.5).

Водночас, вплив держави на розвиток агропромислового комплексу характеризується недосконалістю, необґрунтованістю та недостатністю фінансування, що потребує перегляду форм і методів його державної підтримки. Відтак, наявне збільшення обсягів державної фінансової підтримки не стимулює товаровиробників до зростання обсягів та ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Тому фінансова підтримка повинна орієнтуватися на стимулювання аграрного виробництва і надаватися, перш за все тим товаровиробникам, які забезпечують ефективне використання наявних ресурсів.

Отже, удосконалення фінансової підтримки в аграрному секторі економіки передбачає виконання таких основних завдань:

- управління фінансовими ризиками шляхом запровадження удосконаленої діагностики фінансового стану сільськогосподарських підприємств;
- розширення програм фінансового забезпечення аграрного сектора з залученням програм державної підтримки агровиробників;
- стимулювання розвитку малих та середніх сільськогосподарських підприємств;
- створення сприятливого клімату для інвестування коштів у сільське господарство.

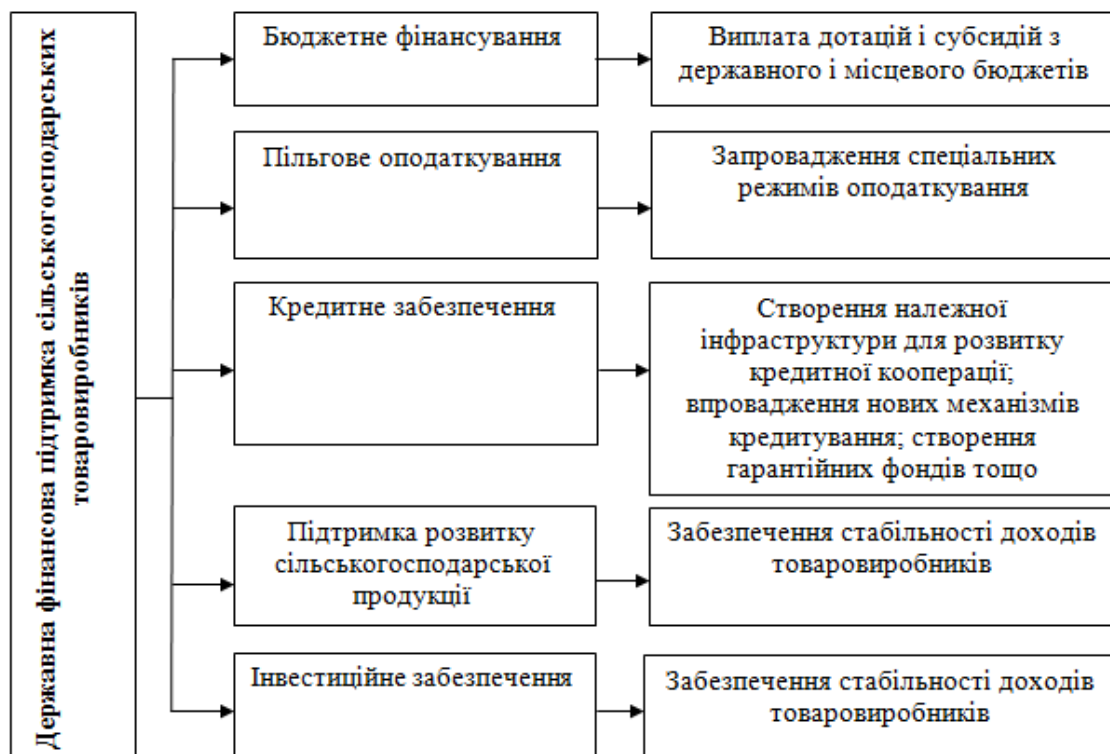

Рис.5. Державна фінансова підтримка аграрного сектора економіки
 Fig.5. State financial support of the agricultural sector of the economy

Висновок. Фінансове забезпечення є важливим чинником ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств як в Україні, так і у розвинених країнах світу. В сьогоднішніх умовах господарювання в Україні аграрний сектор активізується у своїй діяльності

Протягом 6 останніх років в динаміці кредитування сільського господарства відзначається відносна стабільність з формуванням незначного зростання – в середньому на 1% в квартал. Станом на 1 жовтня 2020 року, обсяг наданих кредитів в галузі сільського господарства практично досяг 70 млрд грн.

При цьому, протягом двох останніх кварталів спостерігається збільшення частки сільського господарства в загальному кредитному портфелі. Станом на 1 липня 2020 року цей показник оцінюється в 8%, а станом на 1 жовтня 2020 року – досяг рекордного за аналізований період показника в 9%. Це обумовлено стагнацією інших секторів економіки в період пандемії COVID-19.

Що стосується структури кредитування сільського господарства, то в основному це короткострокові (до 1 року) і середньострокові (від 1 до 5 років) кредити. Станом на 1 жовтня 20120 г на частку короткострокових кредитів припадає 49%, на середньострокові – 46% і довгострокові кредити (понад 5 років) складають всього близько 5% в загальному обсязі кредитування. Така тенденція пов’язана, перш за все, з політичною нестабільністю в державі та зростанням рівня інфляції. Негативний вплив на кредитне забезпечення також має те, що комерційні банки вимагають істотного забезпечення угод з кредитування.

Крім того, в структурі короткострокових і середньострокових кредитів близько 70% припадає на кредити в національній валюті. Довгострокові кредити розподілені більш рівномірно – 52% в національній валюті та 48% – в іноземній валюті [17].

Не зважаючи на впровадження низки програм державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, їх рівень залишається доволі низьким порівняно з іншими країнами світу.

Відтак, для розвитку фінансової підтримки аграрного сектора України стає необхідним розробити комплекси заходів як з боку держави, так і з боку фінансових інституцій у їх взаємодії. До таких заходів можна віднести розширення фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників з залученням програм їх державної підтримки за рахунок: зниження відсоткових ставок за кредитами; збільшення державних асигнувань на здешевлення кредитів; збільшення обсягів кредитування для малих та середніх сільськогосподарських підприємств тощо. Всі ці дії дадуть можливість стимулювати розвиток сільськогосподарських товаровиробників та створить сприятливий клімат для інвестування коштів у аграрний сектор економіки.

1. Лупенко, Ю. О. Андрос С.В. Банківське кредитування аграрного сектору економіки. Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць. 2019. № 16. С. 196–207.
2. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2021).
3. Аналіз динаміки структури ВВП України. Прогноз на 2020-2022 рр. URL: <https://www.capital-times.com/ua-ua/analysis-of-ukraines-gdp-dynamics> (дата звернення: 17.06.2021).
4. Портал Української аграрної конфедерації. URL: <http://agroconf.org> (дата звернення: 21.06.2021).
5. Кількість активних підприємств за регіонами України та видами економічної діяльності URL: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/kap/kap_u/kap_u19.htm (дата звернення: 21.06.2021).
6. Офіційний портал Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 15.06.2021).
7. Гроші для агробізнесу: все про кредитні програми та програми підтримки аграріїв URL: <https://focus.ua/uk/economics/476081-dengi-dlya-agrobiznesa-vse-o-kreditnyh-programmah-i-programmah-podderzhki-agrariiev> (дата звернення: 21.06.2021).
8. Офіційний портал Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 16.06.2021).
9. Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/gi01633a?an=3&ed=2020_03_12 (дата звернення: 15.06.2021).
10. Інформаційно-аналітичний портал Міністерства аграрної політики та продовольства України URL: <https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/kredituvannya/stan-kredituvannya-pidpriemstv-ark/stan-kredituvannya-pidpriemstv-ark-u-2020-goci> (дата звернення: 21.06.2021).
11. Степанюк О. І., Демчишин М. Я., Турченок О. В. Кредитування сільського господарства України: аналіз динаміки. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Економічні науки. 2016. Т. 18. № 2. С. 155–159.
12. Звіт про проведення огляду витрат державного бюджету у сфері агропромислового комплексу в частині фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/60749/response/145021/attach/3/.pdf> (дата звернення: 21.06.2021).
13. Урядовий портал URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b24631b3-880b-4a5d-816a-a167149a28b0&title=U2020-RotsiUriadNapravivAgrariiam125-MlnGrnNaChastkovuKompensatsiiuVidsotkivZaKoristuvanniaKreditami> (дата звернення: 15.06.2021).
14. Міністерство економіки України URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=cf48994c-ce63-4a25-8a74-07dc28dccc87&title=Derzhpidtrimka2020-SilgospvirobnikamVzheSpriamovanoMaizhe762-MlnGrnNaChastkovuKompensatsiiuVidsotkivZaKreditami> (дата звернення: 21.06.2021).
15. Чигрин О. Ю. Проблеми оцінки інвестиційної привабливості підприємства. Інвестиційноінноваційна стратегія розвитку підприємства: Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнародною участю). Житомир: ЖДТУ, 2012. С. 55–56.
16. Косик Я. В., Чигрин О. Ю. Глобалізація як закономірність розвитку сучасної економіки України. Механізм регулювання економіки. 2011. № 2. С. 191–196.
17. Національна академія аграрних наук України науково-методичний і координаційний центр з наукових проблем розвитку АПК України URL: http://naas.gov.ua/newsall/newsukraine/?ELEMENT_ID=6482 (дата звернення: 15.06.2021).

References

1. Lupenko, Yu. O., and S.V. Andros. "Bank lending to the agricultural sector of the economy." *Economic Bulletin of NTUU "KPI": a collection of scientific papers*, no. 16, 2019, pp. 196–207.
2. Information and analytical portal of the AIC of Ukraine, agro.me.gov.ua. Accessed 15 June 2021.
3. "Analysis of the dynamics of the structure of Ukraine's GDP. Forecast for 2020-2022." *Capital-times*, www.capital-times.com/ua-ua/analysis-of-ukraines-gdp-dynamics. Accessed 17 June 2021.
4. Portal of the Ukrainian Agrarian Confederation, agroconf.org. Accessed 21 June 2021.
5. "Number of active enterprises by regions of Ukraine and types of economic activity." State Statistics Service of Ukraine, ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/kap/kap_u/kap_u19.htm. Accessed 21 June 2021.
6. Official portal of the National Bank of Ukraine, bank.gov.ua. Accessed 15 June 2021.
7. "Money for agribusiness: all about credit programs and support programs for farmers." *Focus*, focus.ua/uk/economics/476081-dengi-dlya-agrobiznesa-vse-o-kreditnyh-programmah-i-programmah-podderzhki-agrariev. Accessed 21 June 2021.
8. Official portal of the State Statistics Service of Ukraine, www.ukrstat.gov.ua. Accessed 16 June 2021.
9. "About the Fund for partial guarantee of loans in agriculture." *Ligazakon*, ips.ligazakon.net/document/view/gi01633a?an=3&ed=2020_03_12. Accessed 15 June 2021.
10. Information and analytical portal of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, minagro.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/kredituvannya/stan-kredituvannya-pidpriyemstv-apk/stan-kredituvannya-pidpriyemstv-apk-u-2020-roci. Accessed 21 June 2021.
11. Stepanyuk, O.I., Demchyshyn, M. Ya., and O.V. Turchenyak. "Lending to agriculture of Ukraine: analysis of dynamics." *Scientific Bulletin of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology named after SZ Gzhytsky. Series: Economic Sciences*, no. 2, 2016, pp. 155–159.
12. "Report on the review of state budget expenditures in the field of agro-industrial complex in terms of financial support for activities in the agro-industrial complex by reducing the cost of loans." *Pravda* dostup.pravda.com.ua/request/60749/response/145021/attach/3/.pdf. Accessed 21 June 2021.
13. Government portal, www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b24631b3-880b-4a5d-816a-a167149a28b0&title=U2020-RotsiUriadNapravivAgrarii125-MInGrnNaChastkovuKompensatsiiuVidsotkivZaKoristuvanniaKreditami. Accessed 15 June 2021.
14. Ministry of Economy of Ukraine, www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=cf48994c-ce63-4a25-8a74-07dc28dccc87&title=Derzhpidtrimka2020-SilgospvirobnikamVzheSpriamovanoMaizhe2 2021). Accessed 26 June 2021.
15. Chigrin, O.Y. "Problems of assessing the investment attractiveness of the enterprise." *Investment and innovation strategy of enterprise development: All-Ukrainian. scientific-practical conf. (with international participation)*. Zhytomyr, ZhSTU, 2012, pp. 55–56.
16. Kosyk, Ya. V., and O. Yu.Chyhryn. "Globalization as a regularity of development of modern economy of Ukraine." *The mechanism of economic regulation*, no. 2, 2011, pp. 191–196.
17. National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine Scientific-Methodical and Coordination Center for Scientific Problems of AIC Development of Ukraine, naas.gov.ua/newsall/newsukraine/?ELEMENT_ID=6482. Accessed 15 June 2021.

УДК 332.33

doi: 10.15330/apred.1.17.105-114

Драбчук Н. Ю.

ЗЕМЛЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра обліку і оподаткування,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ,
76000, Україна,